

İki Mebus

Ömer Seyfettin

İki Mebus — Ömer Seyfettin

Ömer Seyfettin 1920 yılında öldü. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 27. maddesi uyarınca eserin özgün metni kamu malıdır.

Metin, Vikikaynak (tr.wikisource.org) aktarımından alınmıştır:

https://tr.wikisource.org/w/index.php?title=İki_Mebus&oldid=140765 (revizyon 140765). Bu aktarım Creative Commons Atıf-AynıLisanslaPaylaş 4.0 (CC BY-SA 4.0) lisansı ile paylaşılır; bu PDF de aynı lisansla serbestçe paylaşılabilir.

pdfkitaphane.com

Maî ve serin bir sonbahar gecesi idi. Cesîm ağaçlarıyla hakikaten baîd bir peri ormanına benzeyen muhteşem bahçenin ortasındaki mahfel-i üdebâda bir hafta evvel ölen şair Perviz'in hayat ve hususiyetine, sanat ve muvaffakiyetine dair bir konferans veriliyordu. Münevver bir hiyâbân-ı rüya gibi uzayan ve uzadıkça hayalileşen, muntazam yolun nihayetinde, mahfelin kapısı uzak ve serabî bir saray medhalini andırıyor, beyaz ve cesîm peronun basamakları, yanlarında sıra ile yükselen mermerden masnû esatiri kadınların ellerinde tuttukları nâim ve muzî elektrik kürelerinden yağın donuk ve tatlı ziyâlar altında göz kamaştırıcı bir vuzuh ile parlıyordu. İhtiyar ve bîgâne kamer, seyrek ve ince bulutların arasından, lakayd ve acûl veriyor, dışardan caddenin gürültüleri, eğlenceli bir şehrin, meşhûn-ı serâir bir zevk memleketinin musikî-i ananâtı gibi müphemiyetle aksediyor, büyük ve kesif ağaçların aydınlıkla mezcolan zîhayat ve nur-âlûd zulmetlerinde nâmerî ürpemeler husule getiriyordu. Geniş ve beyaz mesnedleri üzerinde sanki ezeliyeti düşünen beyaz heykeller; bu şimdi yaşamayan meşâhîrin müessir ve mevt-âmiz timsali hatıratı, üzerlerine dudaksız ve gayr-i nâsut buseler halinde düşen yaprak gölgeleri altında, namahsus rüzgarın ketum negamâtıyla sanki canlanıyor, sanki kımıldıyorlardı.

Konferans yarım saat evvel başlamıştı. Münevver yolun tenhaî-i mahzunu içinde, bir zıll-i müteharrik gibi, narin bir genç, elleri cebinde, önüne bakarak ilerliyordu. Galiba, şimdi kuğuları uyuyan büyük ve hali havzın kenarına, bahçenin bu en sık ve hâbîde yerine gitmek istedi; nîm muzlim yola, yekdiğerini derâğuş etmiş mühîb ağaçların altına sapacaktı, yanından bir ses geldi:

— Nereye evlat, böyle?

döndü. Bu temiz ve henüz pek yeni bir statünün musanna ve menkuş mesnedine dayanmış yetmişlik bir ihtiyardı. Tanıdı:

— Ne o, aziz üstad, dedi, burada yapayalnız ne yapıyorsun?

İhtiyar dayandığı statüyü göstererek:

— Arkadaşım, refik-i şebâbımla konuşuyorum.

Diye cevap verdi. Beyaz ve çok saçları ile, yetmiş senenin çöktüremediği kavî ve dik vücuduyla hâlâ dinç ve muâriz duran ve gençlerin, bütün İstanbul'un, belki bütün Türkiye'nin "feylesof" dediği bu zatta pek garip bir mizaç, pek tuhaf bir tabiat vardı. Şedîd bir egoizm onun bütün mevcudiyetine hâkimdi. Neden bahsederse kendi söylüyor, muhatabını bîzâr ediyordu.

"Evlat!" diye teklifsizce hitabettiği genç, Vedid İstanbul'un en ateşin, en alim, en muhterem bir mebusu idi. Talebeliği zamanında umumî bahçelerde, bu ihtiyar feylesofu dinlemekten epeyce hoşlanırdı. Fakat şimdi... En ziyade onun iddialarından, edebiyatından bıkmıştı. Yarım asır evvelki kof ve iptidâî hareket-i edebiyeye artık dinlenemezdi. Zaten bütün bu mânâsız gevezelikleri beş altı sene evvel belki yüz defa bizzat feylesoftan dinlemiş, ezberlemişti.. Yine bu garip ihtiyara yakalanmamak, onun bir kütüphane kataloğu gibi yalnız lâyetenâhî ve meçhul muharrir isimlerinden, unutulmuş kitap serlevhalarından müteşekkil tâkatfersâ malumat ve musahabâtı altında muztarip olmamak için:

— Geziniyordum, dedi, şimdi yemek yedim. Bu gece yazılacak yazım, tertibolunacak nutkum var. Geç kalamayacağım.

İhtiyar feylesof hayretle sordu:

— Demek Perviz için verilen konferanstan haberin yok?

Vedid, omuzunu silkerek cevap verdi:

— Var. Fakat dinlemeye tahammülüm yok. Artık edebiyat beni sıkıyor...

Feylesof yaklaşmış, kalın adalî kolunu gencin omuzuna atmıştı:

— Zavallı Vedid! dedi, acıdım sana. O halde ihtiyarlamışsın. Ne vakit ki insan edebiyattan nefret hissetmeye, kafiyele, mısralar nazarında boş, vâhî, muacciz görünmeye başlar, ihtiyarlığın soğuk ve kemikten iskelet elleri onun kalbine uzanmış demektir.

Ve statüyü göstererek ilave etti:

— Evet bu da... Bu zavallı Tefvik Fikret deteab-ı tahassüsle ihtiyarlayınca edebiyattan nefrete başlamış, şebâbındaki bütün hevesât ve tahayyülatını kaybetmiş, bir bedbin olmuştu. Sonra hep elem terennüm etti, dökemediği gözyaşlarını besteledi ve matemlerini ebediyetle bizim ruhumuza bıraktı...

Vedid ansızın asabileşmişti:

— Rica ederim, üstad, edebiyattan bahsetmeyiniz!

Feylesof, muhatabının göremediği sarıh bir işmi'zâz-ı nahoşnûdî ile, sanki inler gibi:

— Niçin? dedi.

— Niçin mi? Çünkü tavrınız pek eski... Pek klasik! Mesela şimdiki sözünüzü, hatta elinizle şu heykeli göstermenizi köhne ve klasik buluyorum. Karşınızda kendimi edebiyat muallimlerinin gayr-ı tabîliklerine mahkum-ı tahammül bir mektep talebesi zannediyorum.

Vedid, bütün sınıflarda birinci olmuş, ulûm-ı iktisadiye ve içtimâiyeden birinci olarak diploma aldıktan sonra ilk neşrettiği makale-i içtimâiyesi değil Türkiye'de, hatta bütün Avrupa'da ve Amerika'da ani bir şöhret kazanmış, hemen beynelmilel mâî lisana tercüme edilerek, yine beynelmilel "Beşeriyet-i Müttehede ve Ulûm" cemiyeti tarafından en büyük mükafata layık görülmüştü. Lakin bütün bu muvaffakiyetler onu değiştirmemişti, mütevazi olmadığı gibi asla mağrur ve mütekebbir de değildi. Şimdi, hissinde ne kadar

zayıf bir egoist olduğunu iyice bildiği feylesofu, bu zavallı ihtiyarı gücendirdiğinden birdenbire pişman oldu ve onun dargın bir lisan ile:

— O halde hiç konuşmayalım...

demesine gülerek:

— Hayır, konuşalım, sevgili üstad! diye mukabele etti, konuşalım, fakat biliyorsun ki ben mebusum. Daima mesleğimden bahsetmek, ona dair konuşmak, onu düşünmek isterim, söyleyiniz, siz de evvelden bir mebus değil miydiniz?

Gönlünü bütün bütün almak ve kendini tamamıyla affettirmek için feylesofun koluna girdi. Yürümeye başladılar. Genişçe yolun etrafında sıralanan kadim ve müteahhir şairlerin, meşâhîr-i üdebânın mebhut heykelleri derin bir sükun-ı münce mid içinde, muztarip ve mütecessis onlara bakıyor gibiydi. Feylesof mırıldandı:

— Evet, hatta ilk Meclis-i Mebusan'da âzâ idim.

Vedid, refikinin hâlâ katı duran bazusunu sıkı:

— O halde mesleğimizden bahsedelim. Ben de istifade ederim!

Bu "istifade ederim" sözü ihtiyarın bütün zaaflarını okşadı. Lafının dinlenmesi, onun, sabâvetinden beri yegane saadeti idi. Bir çocuk gibi sevindi. Orada, yolun kenarında kesif ağaçların, mebzûl ve münevver yaprakların altında bulunan bir kamış kanepeyi göstererek:

— Buraya oturalım da...

Dedi.

— Oturalım...

Oturdular. Vedid, biraz uzakta kalan lambaların tatlılaşan ziyâları içinde ihtiyar refikine bakıyordu. Bu tıpkı bir lakırdı makinası gibiydi. Mükemmelen dokuz lisan biliyor, bir milyona karîp kitap okuduğu rivayet olunuyordu. Şimdi yanında belîğ, revan bir ifade ile

Meşrutiyet'in ilan-ı nagihanîsini, ilk Meclis-i Mebusan'ın nasıl müşkilat ile açıldığını ve kendisinin ilk konferanslarını, nutuklarını, muvaffakiyetlerini, husûle getirdiği heyecanlı alkışları, payitahtın muhafaza-i asayişine nasıl memur olduğunu, o vakitki Sultan'ın karşısına nasıl çıktığını anlatırken, Vedid, onun yetmiş senelik hayatını düşünüyor, hayalen senelere, aylara, haftalara taksim ediyor, bir milyon kitap okumak için lâakal her gün üç kitap okuyup bitirmesi lazım geleceğini hesap ediyordu.

Feylesof, o kadar şiddet ve muhabbetle atf-ı ehemmiyet ettiği mazinin hurûş-ı hatıratıyla:

— Ah siz, diyordu, siz pek mesutsunuz. Yorulmadan, üzülmeyen kazanıyorsunuz. Muntazam ve müsterih çalışıyor, sahih ve mutmain muvaffak oluyorsunuz. Halbuki biz! Hayatımızın en güzel devresini, muazzez ve avdeti muhâl olan gençliğimizi, artık sizin nesl-i ahîrin mümkün değil tahayyül ve tasavvur edemeyeceği bir esaret-i mutlaka içinde geçirmiştik. İlim ve fazilet en büyük cinayetti. Namuslu olanlar mahbeslerde çürütülüyordu. Vatan can çekiyor, son nefeslerini veriyordu. Evet bugün, yakında teşekkül edecek olan "Avrupa Düvel-i Müttehidesi" heyetine girmesi için bütün diplomatların, parti reislerinin payitahtına koşuştukları kavî ve mehîb Türkiye; bu muazzam ve muhteşem hükümetimiz, komşularımıza daimi heyecanlar veren hevilnâk ve müthiş ordumuz, dünyada o vakit neşrolunan ne kadar mizah gazetesi varsa hepsine sermaye-i istihza olmuştu. Bugün Avrupa'nın en necip, en zeki, en zengin ve faal bir kavmi olmak üzere tanılan Osmanlılar, bilatereddüd "Avrupa'da çergesini kurmuş bir çete!" diye tahkir olunuyor, mevcudiyet-i medeniyyeleri katiyen inkar ediliyordu.

Vedid önüne bakarak:

— Mübalağa ediyorsunuz.

Dedi. Fakat feylesof, Şeyhûhetin verdiği ateh-i gayr-i ihtiyari ile feveran etti:

— Mübalağa mı? Azamet ve muvaffakiyeti içinde büyüdüğümüz bu muazzam hükümetin taksim planı yapılmış. Hatta harita-i mukasemesi bile çizilerek tabedilmişti. Cehalet, yeşil ve siyah bir zulmet, yalnız neşe-i mâîsi ile sizi mest ü zevk-yâb eden bu parlak ufukları örtmüştü. Herkes birbirine gazez, düşman, haindi! Yalnız kin, taasup, tenezzül, itisâf vardı. Çalışanlar aç kalıyor, öğrenenler tahkir olunuyor, muhibb-i ulûm olanlara umumî bir nefret besleniyor, vukuf afolunmaz bir küfür addolunuyordu...

Vedid yine feylesofun lafını kesti:

— Mübalağa, mübalağa... Üstad! Sizin eski edebiyatınızda bir sanat varmış. İşte şimdi onu yaparak mütelezviz oluyorsunuz, yani gülüvv... Mümkün mü bu kadar muzmahil olan bir millet otuz sene içinde bütün milletlere tefevvuk etsin?

Feylesof başını salladı ve gülümsedi:

— Evet, mümkün, evlad! Bizim inkılâbımız pek tuhaf olmuştu. Muasırlarımızdan birçokları istiâne ve istifâzayı, taklit kanununu inkar ediyor, "kendi muhitimizde, kendi muhit-i milliyemizde mahsur ve muhafazakar itilâ edelim." diyorlardı. Eğer ekseriyet, cehaletin kesâfetinden istifade ederek fikirlerini kabul ettirebilselerdi, hakikaten bu kadar teâlî ve tekamül mümkün olamazdı. Fakat biz, o vakitki gençler galebe çaldık, istifade ve taklidi kabul ettirdik. Avrupa medeniyetini, garbin terakkiyatını titremeden, çekinmeden kabul ediverdik. Nasıl tabir edeyim? Maraz-ı harabiye tedavi için bütün eczaları bizzat yapmak ile, bizzat kimyahâneler inşa ve asırlarca çalışmakla iştigal etmedik. Devalar icad ve tertibine kalkmadık. İlacı müstahzar bulduk. İşte bu haricî ve müstahzar hapı şüphelenmeden, tiksinden yuttuk. Ve şifayâb

olduk. Evet garpte batınların hazırlayarak mütevâlî dehaların vücuda getirerek tevârüs ettirdiği terakkiyatı biz bir hamlede kendimize malettik. Merdivenin en üstüne sıçradık. Zaten bu da pek tabîî bir hadise-i içtimâîye, bir hâlet-i muaşeriye idi. Gecikmiş kavimler binayı tekamüle yavaş yavaş çıkmaya razı olmazlar, fırlarlar, asırların müterâkim kuvvet-i itilâsıyla yükselirler. İşte Japonya... Filhakika bugün bizden geridedir, fakat daha otuz kırk sene evvel, ani denilebilecek bir sürat-i berkıyye ile o da ihtiyar garbin semerât-ı mesaisini aldı, kendine maletti. Biz daha heyet-i düveliyeden addedilecek kadar bir lakaydî-i muhakkire maruz iken, o, mevcudiyet-i milliyesini isbat etti. Ah, evet, sen Meşrutiyet'ten sonra doğdun, serbesti ve hürriyet içinde büyüdün. Eğer on yaş daha küçük olaydın, bu güzel mahfilin, bu büyük ve bedi bahçenin yerinde viraneler, yıkık kulübeler, harap evler, sefil ve sıksa köpeklerle mâlî تنها, dar, meyus sokaklar bulunduğunu derhatır edecektin...

İhtiyar feylesof anlattıkça müteheyyic oluyor, müteheyyic oldukça en küçük teferruatı canlı bir ifade ile tafsil ediyor, ellerini kaldırıyor, bazen ayağa kalkıyor, tekrar kanepeye bîtap düşüyor, hikâyesine hararet ve hareketle devam ediyordu. Vedid dinlemekten yorulmuştu. Zihnen yarınki nutkunu tertibediyor, bu hezeyan-ı pîrîye tutulmuş eski mebusun yanında, yarın yeni bir mebus sıfatı ile gireceği meclisi düşünüyor; otuz senelik bir fark-ı hayatı bu nisbetsizliğe kıyas ederek beşeriyetin önündeki tekamül asırlarını tahayyül ediyordu.

Feylesofun beste-i cûşân-ı kelimasını uzak ve tanînendaz bir nutuk gibi işitiyor, güfte-i mânâyâ bîgane kalıyordu. Halbuki zavallı ihtiyar, ilk meclis-i mebusanın reisi kim olduğunu, vilayetlerden ilk firkaları, milliyet münakaşalarını, adem-i tefehhümleri, ahalinin

tarz-ı garip telakkisini, güzel ezberlenmiş bir müdafaanâmeyi tereddüd etmeden söyleyen serbest ve usanmaz bir avukat masumiyetiyle anlatıyordu. Vedid, başka şeyle meşgul olarak mânâsından kurutulduğu bu sözlerin sedasından da muztarip olmaya başladı. Sıkılıyor ve hafif bir hararet, sıcak ve mahsus bir nefes gibi şakaklarına yükseliyor, küçük serpûşunun altındaki çok saçlı başı kaşınıyordu. Eski ve ihtiyar mebus hâlâ, karşısındakilerin vukufsuzluklarına nasıl hücum ettiğini, traftarlarının azlıklarına rağmen sahip oldukları nüfuzu naklediyor, hatta muarızlardan aldığı cevapları aynıyla tekrar ediyordu. Vedid, saçlarını karıştıran narin elini yeleğinin cebine soktu. Artık boğulacaktı... Küçük ve radyum mineli zarif bir saat çıkardı. Şedîd ü bizzat bir ziyâ ile eşia nisâr rakamlar, parlak yelkovan, aydınlık gecenin mor ve münevver karanlıkları içinde nısfül-leyli gösteriyordu. Dayanamadı.

— Artık gitsek, dedi, zira üşüyorum.

Feylesof meşhur olan hafızasının şiddet-i fevkattabîyyesine feda olan zayıf sürat-i intikaliyle, her saati kendisine beş lira getiren bu muktedir ve muhterem genci sıktığını anladı.

— Evet, evet gidelim, diyordu, hakikaten çok soğuk. Lafa daldık. Konferans da bitmek üzeredir... İstersen bir parça da oraya gideriz.

Vedid yine reddetti:

— Hayır, ben gideceğim.

Feylesof:

— Öyleyse ben de giderim. Yalnız sıkılıyorum, dedi. Kalktılar. Rüzgar yoktu. Kamer kaybolmuş, batmıştı. Yolun etrafındaki yüksek ve muazzam ağaçların üstünde siyah sema, mâî ve mebzul elmasları andıran lâyuad ve lâyetenâhî yıldızlarıyla bir nehr-i mutalsam-ı necm-âlûd gibi ebediyetin meçhuliyetine doğru uzanıyor, heykeller mahûf ve beyaz heyulalar halinde câmid ve ebkem nazarlarıyla,

önlerinden bir gün yanlarına mermerden vücud-ı timsalîleriyle mutlaka gelip dikilecek olan bu iki zîhayat-ı meşhura, müstehzi ve mütebessim bakıyorlardı.

İkisi de susuyordu. Artık mahfile yaklaşıyorlardı. Zavallı Perviz'in üfûl-i ebedisi için bestelenen hava-i matem, lâhutî ve mübhem bir heyecan ihsas ederek uzaklardan bir ah-ı müterennim samimiyetiyle feylesofun uğuldayan kulaklarına aksediyor, elektrik küreleri zulmette nurdan cesîm inciler, mütekâsif ve mehib gözyaşları gibi parlıyordu.

Feylesof durdu, bu münkesir, ağır, mevt-âîz terennümden, bütün hayatında gayr-i ihtiyarî bir inad ile varlığını inkar ettiği gayr-ı mevcut ruhu şimdi birden müteessir olmuştu. Ellerini, karanlıkta garip bir galat-ı rüyetle daha beyaz görünen saçlarına götürdü. "Zavallı aziz ölüler!" dedi. Genç mebus hâlâ düşünüyor, asla bir şey duymuyordu. Nutkunu yazacağı bu geceyi bu kıymettar vakti ihtiyar bir geveze ile geçirdiğinden; zamanını telafî için asabileşiyor, ve refikinin koluna girerek:

— Haydi üstad, çabuk yürüyünüz! Sâmiîn çıkmadan acele edelim, boş birer dirijabl bulalım, sonra otomobillere kalırsak, geceden kırk dakika kaybederim...

.